

До Председателя на Научното жури
по конкурс за „професор“
към катедра „География на туризма“
при СУ „Св. Кл. Охридски“

СТАНОВИЩЕ

От проф. д-р Галина Кръстева Рашкова, член на научно жури съгласно заповед на Ректора на СУ „Св. Кл. Охридски“ № РД 38-197/23.04.2021

Относно: конкурс за професор по професионално направление 3.9. Туризъм (Развитие на туристически дестинации), обявен в ДВ, бр.22 от 16.03.2021 г.

Уважаема г-жо Председател,

Уважаеми членове на Научното жури,

Изготвеното становище е в съответствие с изискванията на Закона за развитие на академичния състав на Република България (ЗРАСРБ), Правилника за неговото прилагане (ППЗРАСРБ), Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Кл. Охридски“ и препоръчителните критерии на ГГФ. Процедурните изисквания за заемане на академичната длъжност „професор“ в СУ „Св. Кл. Охридски“ са спазени.

1.Данни за конкурса

Във връзка с обявения конкурс за професор по професионално направление 3.9. Туризъм (Развитие на туристически дестинации), обявен в ДВ бр.22 от 16.03.2021 г., документи за участие е подала доц. д-р Мариана Атанасова Асенова, която е единствен кандидат в процедурата. Доц. д-р Мариана Атанасова Асенова е редовен преподавател в катедра „География на туризма“ в Геолого-географския факултет на СУ „Св. Кл. Охридски“.

2.Общо описание на представените научни трудове за конкурса за професор

Декларирам, че нямам съвместни публикации с кандидата в конкурса, което е гаранция за обективността на представеното становище.

Общият брой на публикациите на доц. д-р Мариана Асенова, с които участва в конкурса за професор, е 46.

По-конкретно, според образеца за минимални изисквания на НАЦИД, представените за конкурса публикации могат да се класифицират по следния начин:

Хабилитационен труд-монография „Между културата и туризма: туристическите атракции, основани на културното наследство“, в съавторство с научен колектив.

Пет статии и доклади, публикувани в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация (6.1; 6.2; 6.3; 6.4; и 6.5 в представения списък).

Статиите и докладите, публикувани в нереперирани списания с научно рецензиране и публикувани в редактирани колективни томове са общо 27 (от 7.1, до 7.27 включително в приложения списък).

Девет студии, публикувани в нереферирани списания с научно рецензиране или публикувани в редактирани колективни томове (9.1, 9.2, 9.3, 9.4, 9.5, 9.6, 9.7, 9.8 и 9.9 от приложения списък).

Публикувани глави от колективна монография (10.1, 10.2, 10.3 от приложения списък).

Публикуван учебник: „Туризъм. Въведение в професията“, в съавторство.

3. Обща оценка на учебно-преподавателската работа на кандидата

Дисциплините, с които е ангажирана доц. д-р М. Асенова в периода 2013 – 2021 г. включват:

В бакалавърската степен –редовно обучение:

-Маркетинг в туризма – задължителна, 4-ти семестър, с хорариум 30 ч. лекции и 30 ч. упражнения;

-Туроператорска и агентска дейност – задължителна, 5-ти семестър, с хорариум 45 ч. лекции и 30 ч. упражнения;

-Управление на туристическите дестинации – задължителна, 8-ми семестър, с хорариум 30 ч. лекции и 15 ч. упражнения;

-Световни и регионални туристически борси и изложения – избираема, 5-ти семестър, с хорариум 30 ч. лекции и 15 ч. упражнения;

-Устойчиво развитие на туризма – стандарти и сертификация – избираема, 7-ми семестър, с хорариум 30 ч. лекции и 15 ч. упражнения.

В магистърската степен – задочно обучение:

-Посредническа дейност в туризма – магистратура „Туризъм“ (за неспециалисти) (задължителна), магистратура „Туризъм“ след ОКС ПБ (избираема), магистратура „Културен туризъм“ (избираема), магистратура „Екотуризъм“ (избираема), с хорариум 30 ч. лекции;

-Маркетинг в туризма – магистратура „Туризъм“ (за неспециалисти) (задължителна), магистратура „Културен туризъм“ (задължителна), магистратура „Екотуризъм“ (задължителна) – с хорариум 30 ч. лекции;

-Туристическа политика – магистратура „Управление на туристическите дестинации“ (задължителна), магистратура „Управление на туристическите дестинации“ след ОКС ПБ (задължителна), магистратура „Културен туризъм“ (избираема), магистратура „Екотуризъм“ (избираема), магистратура „Туризъм“ (за неспециалисти) (избираема), с хорариум 30 ч. лекции;

-Туристическо планиране – магистратура „Управление на туристическите дестинации“ (задължителна), магистратура „Управление на туристическите дестинации“ след ОКС ПБ (задължителна), магистратура „Културен туризъм“ (избираема), магистратура „Екотуризъм“ (избираема), магистратура „Туризъм“ (за неспециалисти) (избираема), с хорариум 30 ч. лекции;

-Управление на туристически дестинации - магистратура „Управление на туристическите дестинации“ след ОКС ПБ (задължителна), магистратура „Управление на туристическите дестинации“ (избираема), магистратура „Културен туризъм“ (избираема), магистратура „Екотуризъм“ (избираема), магистратура „Туризъм“ (за неспециалисти) (избираема), с хорариум 30 ч. лекции.

В периода 2013 г. – 2021 г. доц. д-р Мариана Асенова предложи и разработи две нови дисциплини в новия учебен план за бакалаври по туризъм, който действа от учебната 2015/16 г.:

-Управление на туристическите дестинации (8-ми семестър - задължителна)

-Устойчиво развитие на туризма – стандарти и сертификация (7-ми семестър - избираема)

От учебната 2018/2019 г. се предлагат на английски език за обучение на чуждестранни студенти по програма „Еразъм“ за обмен на студенти следните дисциплини, които води доц. д-р Асенова:

-Marketing in tourism, с хорариум 30 ч. лекции и 30 ч. упражнения;

-Sustainable tourism development – standards and certification, с хорариум 30 ч. лекции и 15 ч. упражнения;

-Tourism destinations management, с хорариум 30 ч. лекции и 15 ч. упражнения.

Общата аудиторна натовареност на доц. д-р Мариана Асенова е 606 ч., което надхвърля многократно задължителния минимум ангажираност (270 ч.) на преподавателите в учебния процес в СУ „Св. Кл. Охридски“.

От приложената справка става ясно, че в периода 2013 г. – 2021 г. доц. д-р Мариана Асенова е била научен ръководител на 20 дипломанти, успешно защитили в срок своите дипломни работи.

4. Научни и научно-приложни приноси

Приносите на доц. д-р Мариана Асенова може да се обобщят в следните тематични направления:

4.1. Анализ на състоянието и развитието на туризма.

Проведени са мащабни регионални проучвания в три общини: Луковит (Г.7.6.), Видин (Г.9.4.) и ПП „Странджа“ (Г.9.2.), както и проучване сред представителите на настанителния и посредническият сектор в София (Г.7.9.). С помощта на научния инструментариум на изследване доц. д-р М. Асенова е оценила потенциала за развитие на туризма в тези общини и в София според особеностите на тяхното туристическо развитие. Например, за община Луковит са използвани географските модели за оценка на конкурентоспособността на дестинациите; разработен и тестван е модел, съчетаващ количествени и качествени техники за събиране и анализ на първични и вторични данни, който е позволил доц. Асенова да идентифицира, както сходствата, така и специфични особености на туристическото развитие (моделът е тестван при сравнителния анализ на селата Долен, Лещен и Ковачевица (Г.9.1.); в процеса на изследванията си доц. д-р Мариана Асенова е използвала модел на местната териториална система на туризма (в ПП „Странджа“), като са приложени данни за капацитета на ресурсите и енергийната ефективност на обектите за настаняване; по отношение изследванията в София е проведено обхватно анкетно проучване и са открити приоритетите за развитие на дестинацията, както и приоритетите в областта на маркетинга. Получените резултати от проведените изследвания са дали основания на доц. д-р Мариана Асенова да направи научни оценки на потенциала за развитие на туризма, на туристическото предлагане в изследваните общини, да подчертае конкретните си изводи за определени недостатъци в предлагането, да дефинира и конфликтите при териториалното планиране и управление.

В своите изследвания (Г.10.2.) доц. Асенова е анализирала процеса на трансформация на туризма в България и реформите в туристическата политика в периода след промените в политическата и икономическата система. На основата на представянето

в Интернет на туристическите дестинации в България на различни териториални равнища, доц. М. Асенова е анализираща състоянието на системите за управление на дестинациите (DMS) (Г.9.7.). В тази връзка тя е направила и преглед на концепциите за DMS, тяхната еволюция и функционалности, очертала е нормативната и стратегическа рамка за развитие на DMS в България.

Други приноси на доц. М. Асенова са свързани с научните ѝ изследвания на отделните видове туризъм. Например, по отношение състоянието и развитието на културния туризъм и туризма, основан на културното наследство, приносите са в следните конкретни аспекти: . изясняване и дефиниране на редица понятия; предложена и апробирана е типология на атракциите, разработена от доц. Асенова (В.3.), (Г.7.25.); направено е проучване чрез разработена методология на туристическото търсене на атракциите (В.3.), (Г.7.21.), (Г.7.23.), и на предлагане им (В.3.); анализирани и обобщени са националният опит и международната практика в управлението (В.3.); направен е анализ на изразходването на европейските средства за осъществяване на проектите (Г.7.8.) и са дефинирани основните проблеми, които са причина за незадоволителните крайни резултати (Г.6.5.)

С актуалността си се откроява изследването, с помощта на проведено анкетно проучване, на отражението на пандемията от COVID-19 върху културата и туризма, основан на културното наследство (Г.10.3.), в което са посочени сценариите за излизане от кризата и преодоляване на нейните последици.

Друг приносен акцент е извършеният от доц. М. Асенова преглед на проучванията за развитието и управлението на туризма в планинските територии на България (Г.9.8.), систематизирани на пространствен и тематичен принцип; анализирани са съществуващите модели, (определени въз основа на редица критерии) на развитие на планинските туристически центрове в България (Г.6.2.); посочени са положителните и отрицателните характеристики на идентифицираните модели в т.ч. моделите на развитие на туризма в малки дестинации, и са коментирани предизвикателствата пред устойчивото развитие на туризма в планинските райони (Г.6.3), (Г.7.3.), (Г.7.7.), (Г.7.16.).

4.2. Устойчиво развитие на туризма

Основният теоретичен принос в тази тематична област е, че на базата на Европейската система от индикатори за устойчиво развитие на туризма на равнище дестинация (Г.7.14.) и препоръките за отстраняване на констатирани слабости във връзка с определени индикатори и осигуряването им с необходимата информация, доц. Мариана Асенова е адаптирала нейното прилагане (Г.7.12.), (Г.7.11.), (Г.7.15) към българските условия. В тази връзка е съществен приносът на доц. Асенова и за установяване на базисните стойности на индикаторите, които са от значение за последващия мониторинг на развитието на туризма в България в контекста на неговата устойчивост. На основата на своите проучвания доц. Асенова е подчертала и практическата значимост от използването на системата от индикатори за оценка.

Друг съществен принос на доц. Асенова са обобщените резултати от практическия опит по оценката на корпоративната социална отговорност. Анализирани са 25 хотела в България (Г.6.1.) и е предложен набор от основни индикатори за изпълнение. Систематизирани и представени са най-често прилаганите мерки, които се отнасят до социалната отговорност на корпоративно равнище в сектора на настаняването. Доц. М. Асенова, след провеждане на самостоятелно анкетно проучване, е подчертала

предизвикателствата пред планирането и въвеждането на мерки за социална отговорност в малките и средните предприятия в избрани европейски страни и в България (Г.7.1.).

Подчертан принос от гледна точка на екологичността на устойчивото туристическо развитие е използваната от доц. Асенова методология за ресурсната ефективност и чисто производство, утвърдена от Организацията за индустриално развитие на ООН (UNIDO). На базата на информацията от направеното изследване в 20 хотела (в Албания, Хърватия, Черна гора и Сърбия), доц. М. Асенова е обобщила и анализирала практиките в Балканския регион, синтезирала е предлаганите и използваните мерки за ефективно използване на ресурсите (Г.6.4.). Посочени са абсолютни и относителни показатели (KPI) за използване на ресурсите и генерираното замърсяване и е оценена прогнозираната икономическа ефективност при използване на предприетите мерки; направен е сравнителен анализ на разходите на ресурси и утвърдените средни международни стойности. В допълнение на приносите на доц. Асенова в това тематично направление можем да добавим извършената оценка и картирането на рекреационните, научните и образователните екосистемни услуги, както и на екосистемните услуги на културното наследство в урбанизираните територии на България (Г.10.1.), класифицирани в 10 градски подтипа.

4.3. Туристическо райониране.

Значителен дял от публикациите е свързан с темата за туристическото райониране. През 2013 г. е предложена аргументирана схема с потенциални маркетингови туристически райони (Г.9.3.), преимуществено очертани въз основа на сключените споразумения между общините във връзка с изпълнението на проекти, свързани с регионално развитие на туристическия продукт и маркетинг на дестинациите, финансирани от Оперативна програма „Регионално развитие“ (2007-2013). Освен анализ на териториалния обхват на проектните предложения, е отчетен също териториалният обхват на съществуващите регионални туристически сдружения. В сравнителен порядък (съобразно целите, използваните подходи и постигнатите резултати) е проследена еволюцията на туристическото райониране на България (Г.7.19.). Впоследствие, предложената схема заляга в основата на цялостна Концепция за туристическо райониране на България (Г.7.10.) с ясни теоретични постановки, съобразена със законовите изисквания. Детайлно са изяснени приложените научни принципи, изискванията и критериите при очертаването на туристическите райони, процесът на консултиране със заинтересованите страни и постигането на общоприемливи граници, обхват, специализация и центрове на предложените според изработената схема 9 туристически района (Г.9.6.). Научно-приложният характер на изследването се доказва от факта, че разработената концепция и предложената районна схема са официално приети и утвърдени със заповед на Министъра на туризма.

4.4. Обучение в областта на туризма

В приложен аспект, от гледна точка обучението по туризъм, приносят на доц. Асенова е в представянето и потенциалното използване на бизнес моделите, построени на основата на устойчивостта и принципите на кръговата икономика, на споделената икономика, на моделите за съвместно потребление, на създаването и на т.нар. дематериализиране на продукта. По този начин доц. Асенова, като аргументира потребността от приспособяване на учебните цели към нови знания, умения и

компетенции на студентите, обосновава и необходимостта от промени в учебните планове и в практическата подготовка на студентите по туризъм (Г.7.17.).

В това тематично направление трябва да се подчертае приносът по отношение обобщението и анализирането на опита на катедра „Географията на туризма“ в СУ в организацията и провеждането на производствения стаж на студентите по туризъм в СУ (Г.9.5.). Също така са представени както подхода, така и резултатите от съвместното участие на екипи от преподаватели и студенти от катедрата в изследователски проекти, като на базата на оценката от страна на студентите (анкетно проучване) са изведени ползите за различните групи заинтересовани, и по-специално за научното израстване и практическата подготовка на студентите (Г.7.13.).

В потвърждение на значимите приноси на доц. М. Асенова е фактът, че нейните научни разработки имат над 200 цитирания в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация, в монографии и колективни томове с научно рецензиране, както и в нереперирани списания с научно рецензиране.

5. Критични бележки и препоръки

Преподавателският опит и изследователската компетентност на доц. д-р Мариана Асенова не дават основание за критични бележки. Бих препоръчала, в бъдещата си изследователска работа да доразвива тематиката за маркетинга на туристическите дестинации в България в контекста на съвременните предизвикателства.

6. Лични впечатления

Доц. д-р Мариана Асенова се отличава с работохолизъм и коректност в отношенията си. Тя е изключително организирана и отговорна по отношение своите задължения, както като ръководител на катедра „География на туризма“, така и като заместник декан на ГГФ на СУ „Св. Кл. Охридски“. Внимателна, толерантна и етична е в отношенията си с колегите, ползва се с авторитет и сред студентите със своите преподавателски и педагогически качества.

7. Заключение

Потвърждавам, че кандидатът в конкурса - доц. д-р Мариана Атанасова Асенова изцяло отговаря на задължителните изисквания по ЗРАСРБ и на Правилника за условията и реда за заемане на академичната длъжност „професор“ в СУ „Св. Климент Охридски“. Изпълнила е допълнителните изисквания за заемане на академичната длъжност „професор“ в СУ „Св. Климент Охридски“ съгласно ЗРАСРБ и ППЗРАСРБ, и препоръчителните критерии на Геолого-географския факултет за академичната длъжност „професор“. Притежава безспорни достойнства като преподавател и изследовател, с доказани приноси в научната специалност на конкурса.

Ясно и еднозначно заявявам своята положителна оценка „ЗА“ единствения участник в конкурса за професор. С пълна убеденост гласувам, доц. д-р Мариана Атанасова Асенова, да бъде избрана и заеме академичната длъжност „професор“, по професионално направление 3.9. Туризъм (Развитие на туристически дестинации), в катедра „География на туризма“ към Геолого-географски факултет на СУ „Св. Климент Охридски“.

София, 18.07.2021 г.

Изготвил становището:

(проф. д-р Галина Рашкова)